

جشنِ آذرگان

جشن‌های ایران زمین

ویسپوبیش، سال ۱، شماره ۶

نفیسه دستورانی (تیروژ)

از آیین‌های نیکوی جشن آذرگان، **رایزنی و مشورت** بود. مردمان در این روز مشکلات و مسائل خویش را با دیگران مطرح می‌کردند و برای حلّ آنها از یکدیگر کمک می‌گرفتند.

آفتاب‌گردان

گل ویژه آذرگان نیز **آذرگون** (آذریون) بود که هم در سفرهی آذرگان گذاشته می‌شد و هم در خانه‌ها. وصف این گل در لغت‌نامه‌ی دهخدا چنین آمده است: «گلی باشد زرد که در میان، زُغب و پُری با ریشه‌های سیاه دارد و خوش‌بوی نیست اما ایرانیان دیدارِ آن را نیک دارند و در خانه پیراکنند.»
برخی آن را گل همیشه‌بهار دانسته‌اند، بعضی شقایق و بیشتر آفتاب‌گردان.

همیشه‌بهار

شقایق

آتش نیز همچو دیگر عناصر طبیعی، در میان ایرانیان جایگاهی ویژه داشته است و از این رو نهمین ماه هر سال و نهمین روز هر ماه را آذر (آتر، آتش) نام نهاده‌اند تا در این روز فرخنده، آتش را بستایند و برای این پدیده‌ی سودرسان و بزرگ، سپاس خداوندی را بجای آورند. ستایش آتش، همواره به‌طور روزانه و هم به‌صورت جشن‌های سالیانه از جمله جشن سده، جشن آذرگان و مراسمی همچون چهارشنبه‌سوری، در میان ایرانیان برقرار بوده و هست.

آیین‌های آذرگان:

جشن آذرگان در روز ۹ آذر هر سال، بزرگداشت آتش و فرشته‌ی نگاهبان آن است. ایرانیان در این روز جامه‌های سپید و خوشبوی می‌پوشیدند و به آتشگاه (آدریان) می‌رفتند. آنگاه پس از انجام مناسک دینی، هرکس آخگری از آتش را با خود به خانه می‌برد و می‌کوشید که تا پایان فصل سرما، آن شعله‌ی آتش را روشن و زنده نگاه دارد.

همچنین در این روز بر آتش، عود و چوب‌های معطر می‌گذاشتند تا از آتش‌ها عطری خوش به هرسوی پراکنده شود. سپس به نظافتِ خانه‌ها می‌پرداختند و سفرهی آذرگان می‌انداختند.

انواع آتش/آذر در فرهنگ ایرانی:

جایگاه والای آتش سبب شد که ایرانیان در تمام عناصر هستی، آتش را ببینند. در کتاب مقدس «اوستا»، نام چند آتش و آتشگاه، به عنوان آتش‌های مقدس در جهان آمده است:

آذر اور وازیشْت: آتشی که در نهاد گیاهان نهفته است.

آذر وُهو فِرِیان: گرمای تن جانوران و آدمیان و آتش نهفته در آنان.

آذر نَریوسَنگ: آتشی که در نهاد پادشاهان است.

آذر اِسپَنیشْت: آتشی که در بهشت و در حضور اهورامزدا می‌سوزد و فرّه ایزدی، تجلی این آتش است.

آذر وازیشْت: آتشی که در ابرها نهان است؛ آذرخش، صاعقه و برق.

آتش ارجمند و مهم دیگر، **آتش بهرام** است که برترین و مقدس‌ترین نوع آتش در میان ایرانیان بوده است.

آتشدان مقدس ساسانی بر پشت سکه‌ی زرین اردشیر بابکان

این آتش که خود مرگب از شانزده گونه‌ی آتش است و از ترکیب پیچیده‌ی آنها همراه با ادعیه، منترها و اوراد مقدس به دست می‌آید، هم‌اینک در آتشکده‌های یزد و تهران سوزانده می‌شود.

آتشکده آذرگشنسپ و دریاچه‌ی زیبای آن؛ عکس از آرمان آرین، تابستان ۱۳۹۲

بجز این دسته‌بندی، شکل دیگری از نام‌گذاری آتش‌ها نیز در اوستا وجود داشته که در آن آتش را به سه طبقه‌ی اجتماعی نسبت می‌دادند و باور داشتند که هر یک از فرزندان آشو زرتشت، بنیانگزار یکی از آن طبقات بوده است.

آتش آذر فَرَنبَغ: آتش موبدان و روحانیون؛ در کاریان فارس.

آتش آذر گشنسپ: آتش پادشاهان و ارتشیان؛ مشهور به تخت سلیمان در تکاب آذربایجان.

آتش آذر بُر زین مهر: آتش کشاورزان و پیشه‌وران؛ در حوالی نیشابور خراسان.

فرشته‌ی جشنِ آذرگان:

آذر نیز از نگرانی برای خود و تاریکی جهان، دست‌هایش را پس کشید زیرا آژدهاک، سهمگین بود. اما زمانی که آژدهاک پیش رفت تا فرّ را بگیرد، آذر نیز او را تهدید کرد: ای آژدهاکِ سه‌پوزه، عقب برو که اگر به فرّ نزدیک شوی، تو را چنان از ریشه می‌سوزانم و بر پوزه‌های تو آتش می‌افروزم که دیگر نتوانی برای تباهی جهانِ اشته، بر روی زمین اهوره‌آفریده، قدم گذاری! پس آژدهاک از بیم زندگی خود، دست‌ها را وا پس کشید زیرا آذر، سهمگین بود. در همین هنگام بود که فرّ از دست هر دوی‌شان به در رفت و به دریای فراخکرت گریخت.

ایزد/فرشته‌ی جشنِ آذرگان، آثر/ آتر/ آذر نام دارد که از یاران "آشه‌وهیشته" (فرشته‌ی اُردیبهشت) است. مطابق روایت اساطیری اوستا (در زامیاد(کیان) یشت، بندهای ۴۶ تا ۵۱) آذر اهورامزدا یکی از سه پیکِ سپندمینو، در رقابت با آژدهاک، برای به‌دست آوردنِ فرّ ناگرفتنی بود. آذر که با خاطر آسوده در کار گرفتن آن فرّ بود ناگهان با آژدهاکِ سه‌پوزه‌ی زشت‌نهاد روبرو شد که پرخاش‌کنان بسویش شتافت و گفت: ای آذر، دستت را بکش که اگر آن را بسوی فرّه دراز کنی، طوری نابودت می‌کنم که دیگر نتوانی زمین را روشن کنی!

«نبرد آذر و آژدهاک برای فرّه» نگاره از استاد «محمود جوادى پور» برگرفته از کتاب «داستان های ایران باستان» اثر دکتر احسان یارشاطر - بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۳۶

پایان بندی:

برای ارتباط با گروه «تیروژ» که برگزارکننده جشن‌های کهن ایرانی در زمان ماست و اطلاع از برنامه‌های ماهیانه‌اش، می‌توانید به صفحه اینستاگرام آن مراجعه بفرمایید:

@iranbytirozh

به امید دیدار همه‌ی ایران‌دوستان و
علاقه‌مندان در جشن‌های فرهنگی
پیشرو...

در گاتها (هات ۳۴ - بند ۴) آذر را فرشته‌ای جاودان و توانا برای یاری رساندن به یاران خداوند نامیده و (در هات ۴۳ - بند ۴) گرمای آذر از خداوند و نیرومندی آذر از آشه دانسته شده است.

همچنین در یسنا (هات ۶۲ - بند ۳)، آذر همواره فروزان و روشن در دنیا و توانا و نیک در رستاخیز نامیده شده و در خُرده اوستا (بخش ۹ - بندهای ۴ و ۶) بر او به عنوان بزرگ‌ترین فرشته‌ی خوب‌گنش، درود فرستاده و او را فرّه‌مندِ درمان‌بخش خوانده است.